

Ársreikningur 2017

Lífeyrissjóður hjúkrunarfræðinga

Lífeyrissjóður hjúkrunarfræðinga

Engjateigi 11

105 Reykjavík

430269-4889

Efnisyfirlit

Skýrsla stjórnar og framkvæmdastjóra.....	2-6
Áritun óháðs endurskoðanda.....	7
Yfirlit um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris.....	9
Efnahagsreikningur.....	10
Sjóðstreymi.....	11
Yfirlit um tryggingafræðilega stöðu.....	12
Skýringar.....	13-31
Kennitölur - Fimm ára yfirlit.....	32

Skýrsla stjórnar og framkvæmdastjóra

Starfsemi sjóðsins

Lífeyrissjóður hjúkrunarfræðinga (LH) starfar samkvæmt lögum nr. 2/1997 um LH, lögum nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, samþykktum sem settar hafa verið um starfsemi sjóðsins og öðrum reglum sem um lífeyrissjóði gilda. Stjórnin hefur einnig samþykkt margvíslegar reglur sem gilda um starfsemi sjóðsins. Hlutverk sjóðsins er:

- Að greiða sjóðfélögum lífeyri.
- Að tryggja sjóðfélaga fyrir tekjumissi í kjölfar örorku og stuðla að fjárhagslegu öryggi maka og barna við andlát sjóðfélaga.
- Að taka við iðgjöldum og varðveita upplýsingar um réttindi sjóðfélaga.
- Að ávaxta fjármuni sjóðsins með sem bestum hætti með hliðsjón af fjárfestingarstefnu að teknu tilliti til áhættu.

Árið 2017 var síðasta starfsár sjóðsins því með lögum nr. 35/2017 var sjóðurinn lagður niður og sameinaðist hann B-deild LSR 1. janúar 2018.

Eignir og ávöxtun

Hrein eign til greiðslu lífeyris nam 26.614 milljónum kr. í árslok 2017 samanborið við 26.444 milljónir kr. árið áður.

Nafnávöxtun á árinu 2017 var 9,4% sem samsvarar 7,5% raunávöxtun. Hrein raunávöxtun, þ.e. raunávöxtun þegar rekstrarkostnaður hefur verið dreginn frá hreinum fjárfestingartekjum var 7,2%. Meðaltal hreinnar raunávöxtunar síðustu 5 ára er 5,5%, síðustu 10 ára 1,1% og síðustu 20 ár hefur meðaltalið verið 3,3%.

Iðgjaldagreiðslur og fjöldi sjóðfélaga

Á árinu 2017 námu lögbundin iðgjöld 180 milljónum kr. samanborið við 199 milljónir kr. árið áður. Virkir sjóðfélagar, þ.e. sjóðfélagar sem greiða iðgjöld til sjóðsins að meðaltali í hverjum í mánuði, voru 220 á árinu 2017 samanborið við 265 á árinu 2016. Í árslok 2017 áttu 2.922 sjóðfélagar réttindi hjá sjóðnum.

Innborganir ríkissjóðs inn á skuldbindingar

Innborganir ríkissjóðs inn á skuldbindingar sínar við sjóðinn í formi viðbótariðgjalda námu 172 milljónum kr. á árinu 2017 á móti 659 milljón kr. árið áður. Á árinu 2017 samdi ríkissjóður við nokkur hjúkrunarheimili og sveitarfélög um yfirtöku á skuldbindingum að fjárhæð 1.276 milljónir kr. Á móti yfirtöku ríkissjóðs á skuldbindingum var 55 milljónum kr. ráðstafað af inneign þeirra launagreiðenda sem að samningunum komu vegna viðbótariðgjalda fyrri ára.

Innborganir ríkissjóðs eru vaxtareiknaðar í samræmi við ávöxtun sjóðsins og mynda inneign sem dregin er frá skuldbindingum. Með aukagreiðslum til sjóðsins er ríkissjóður að dreifa greiðslum á skuldbindingum sínum til lengri tíma, en ríkissjóður er bakábyrgur fyrir skuldbindingum sjóðsins ásamt öðrum launagreiðendum. Inneign ríkissjóðs vegna aukagreiðslna nam 25.830 milljónum kr. í árslok 2017 og hækkaði hún um 2.306 milljónir kr. milli ára. Aðrar eignir sjóðsins voru 784 milljónir kr. í árslok 2017.

Lífeyrisgreiðslur og fjöldi lífeyrisþega

Á árinu 2017 námu greiðslur til lífeyrisþega 4.270 milljónum kr. samanborið við 3.722 milljónir kr. árið áður. Meðalfjöldi lífeyrisþega var 1.124 á árinu 2017 samanborið við 1.056 á árinu 2016. Endurgreiðslur launagreiðenda á lífeyrisgreiðslum námu 1.819 milljónum kr. á árinu 2017 og var endurgreiðsluhlutfallið 42,6%.

Fjárfestingartekjur og rekstrarkostnaður

Hreinar fjárfestingartekjur voru 2.375 milljónir kr. á árinu 2017 samanborið neikvæðar fjárfestingartekjur upp á 262 milljónir kr. árið áður. Rekstrarkostnaður sjóðsins, þ.e. skrifstofu- og stjórnunarkostnaður nam 79 milljónum kr. samanborið við 78 milljón kr. árið áður. Rekstrarkostnaður í hlutfalli af meðalstöðu eigna var 0,30% samanborið við 0,29% árið áður.

Sjóðurinn er með útvistunarsamning við Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins (LSR) sem annast allan rekstur sjóðsins. Hlutdeild í kostnaði er í samræmi við reglur sem sjóðirnir hafa undirritað sín á milli en þær taka m.a. mið af umfangi við rekstur að teknu tilliti til stærðarhagkvæmi. Sjá nánari upplýsingar í skýringu 7.

Skýrsla stjórnar og framkvæmdastjóra

Tryggingafræðileg úttekt

Áfallin skuldbinding sjóðsins í árslok 2017 var 98,3 milljarðar kr. og hækkaði um 5,4% á árinu. Samkvæmt útreikningi tryggingastærðfræðings eiga launagreiðendur að standa undir 57,7 milljörðum kr. af skuldbindingum sjóðsins með greiðslu lífeyrishækkana. Skuldbindingar sem sjóðurinn á sjálfur að standa undir eru því 40,5 milljarðar kr. Samkvæmt efnahagsreikningi var hrein eign sjóðsins til greiðslu lífeyris í árslok 26,6 milljarðar kr. og endurmetin hrein eign hans var 26,5 milljarðar kr. Nánari upplýsingar um tryggingafræðilega stöðu má sjá í sérstöku yfirliti og í skýringu 15.

Stjórnarhættir og áhættustýring

LH leggur áherslu á góða stjórnarhætti. Í stefnuyfirlýsingu sjóðsins segir; LH tileinkar sér ábyrga starfshætti, með vönduð vinnubrögð, fagmennsku og frumkvæði að leiðarljósi. Sjóðurinn leggur áherslu á fyrirmyndarþjónustu og öfluga upplýsingatækni. Þannig verður LH traustur lífeyrissjóður og sjóðfélögum örugg samfylgd.

Stjórn sjóðsins er skipuð fjórum einstaklingum. Fjármálaráðherra skipar tvo og Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga tvo. Stjórnin ber ábyrgð á starfsemi sjóðsins í samræmi við lög um lífeyrissjóði, reglugerðir settar samkvæmt þeim og samþykktir sjóðsins.

Stjórn sjóðsins ræður framkvæmdastjóra, ákveður laun hans, gengur frá starfslýsingu hans og setur honum erindisbréf. Framkvæmdastjóri annast daglegan rekstur sjóðsins í umboði stjórnar.

Endurskoðunarnefnd er undirnefnd stjórnar og er hún skipuð til eins árs í senn. Hún starfar í samræmi við IX. kafla laga um ársreikninga nr. 3/2006. Nefndin hefur eftirlit með vinnuferli við gerð reikningsskila, tilhögun innra eftirlits og aðferðum við áhættumat í því skyni að auka trúverðugleika í starfsemi sjóðsins.

Stjórn sjóðsins hefur samþykkt sérstaka stjórnarháttayfirlýsingu og er henni ætlað að styðja við góða og ábyrga stjórnarhætti. Með góðum stjórnarháttum í starfsemi LH er lagður grunnur að traustum samskiptum stjórnenda og starfsmanna sjóðsins við sjóðfélaga, launagreiðendur og ábyrgðaraðila sjóðsins. Með góðum stjórnarháttum er stuðlað að gagnsæi í starfsemi sjóðsins. Við mótum stjórnarháttu hafa stjórnendur og stjórn sjóðsins litið til og haft til hliðsjónar almenn viðurkennd sjónarmið og leiðbeiningar um góða stjórnarhætti fyrirtækja.

Stjórn sjóðsins hefur jafnframt sett sér sérstakar starfsreglur. Í starfsreglunum er fjallað um starfsemi, skipan og verksvið stjórnar. Í starfsreglunum er m.a. litið til samþykktar sjóðsins og laga nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. Sérstaklega er litið til þeirra ákvæða er lúta að stjórnarháttum lífeyrissjóða og hæfi. Stjórnarháttayfirlýsingin og starfsreglur stjórnar eru aðgengilegar á vef sjóðsins ásamt fleiri innri reglum sem sjóðurinn hefur sett sér. Hér að neðan er að finna yfirlit yfir helstu reglur, leiðbeiningar og gögn um stjórnarhætti sem lífeyrissjóðurinn fylgir. Neðangreindur listi er þó ekki tæmandi heldur settur fram til upplýsinga. Lög, reglur og leiðbeinandi tilmæli FME eru m.a. aðgengileg á vef FME.

Lög:

- Lög nr. 2/1997 um LH.
- Lög nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.

Reglugerðir og reglur:

- Reglugerð um eftirlitskerfi með áhættu lífeyrissjóða nr. 590/2017.
- Reglur um ársreikninga lífeyrissjóða nr. 335/2015.
- Reglur um framkvæmd hæfismats framkvæmdastjóra og stjórnarmanna lífeyrissjóða nr. 180/2013.
- Reglur um endurskoðunardeildir og sjálfstætt starfandi eftirlitsaðila lífeyrissjóða nr. 577/2012.
- Reglugerð um fjárfestingarstefnu og úttekt á ávöxtun lífeyrissjóða og vörsluaðila séreignarsparnaðar nr. 916/2009, með síðari breytingum.
- Reglugerð um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða nr. 391/1998.

Leiðbeinandi tilmæli FME:

- Leiðbeinandi tilmæli um útvistun hjá eftirlitsskyldum aðilum nr. 6/2014.
- Leiðbeinandi tilmæli um upplýsingakerfi eftirlitsskyldra aðila nr. 2/2014.
- Leiðbeinandi tilmæli um hæfi lykilstarfsmanna nr. 3/2010.

Skýrsla stjórnar og framkvæmdastjóra

Innri reglur LH:

- Reglur LH um hlutverk stjórnar, framkvæmdastjóra og annarra starfsmanna við ávöxtun eigna sjóðsins.
- Reglur um upplýsingagjöf til stjórnar LH um rekstur.
- Samþykktir LH.
- Siða- og samskiptareglur LH.
- Starfsreglur endurskoðunarnefndar.
- Starfsreglur stjórnar LH.
- Stjórnarháttayfirlýsing LH.
- Verklagsreglur LH um verðbréfavíðskipti lífeyrissjóðsins, stjórnar hans og starfsmanna.
- Verklagsreglur LH um hæfi lykilstarfsmanna

Stjórn sjóðsins setur fjárfestingastefnu fyrir sjóðinn en í henni eru tilgreindar megináherslur sem unnið er eftir við ávöxtun á fjármunum hans. Þá hefur stjórn sjóðsins samþykkt áhættustefnu en áhættustýring hjá sjóðnum byggir á framangreindri reglugerð um eftirlitskerfi með áhættu lífeyrissjóða. Markmið áhættustefnunnar er að auka öryggi í starfsemi sjóðsins með því að greina, fylgjast með og takmarka áhættu í rekstri sjóðsins. Áhættan nær bæði til atvika sem lúta að eignum og skuldbindingum sjóðsins sem og rekstrarlegum þáttum. Nánari umfjöllun um áhættuþætti sem hafa verið skilgreindir í starfsemi sjóðsins, áhættustýringu og áhættustefnu má sjá í skýringu 18.

Áhættustefnan er eitt af lykilverkfærum stjórnar við að uppfylla skyldur sínar gagnvart sjóðnum. Henni er beitt samhliða fjárfestingarstefnu sjóðsins og stuðlar hún að því að lífeyrissjóðurinn nái settum markmiðum með ásættanlegri áhættu í starfsemi sinni með kerfisbundnum og öguðum vinnubrögðum.

Eitt af verkefnum stjórnar er að móta innra eftirlit lífeyrissjóðsins og skjalfesta eftirlitsferla. Allir helstu ferlar í starfseminni hafa verið skjalfestir og hlutverk skilgreind. Lögð er áhersla á að greina helstu áhættuþætti og hefur sjóðurinn innleitt virkt eftirlit til að draga úr áhættu og villum.

Ófjárhagslegar upplýsingar

LH telst eining tengd almannahagsmunum skv. lögum um ársreikninga nr. 3/2006. Meginhlutverk lífeyrissjóðsins er að tryggja sjóðfélögum, eftirlifandi mökum þeirra og börnum lífeyri. Um lífeyrissjóðinn, uppbyggingu og hlutverk gilda sérstök lög, lög nr. 2/1997, en auk framangreindra sérlaga um lífeyrissjóðinn gilda almenn lög um lífeyrissjóði nr. 129/1997.

Sjóðurinn skal ekki hafa með höndum aðra starfsemi en þá sem nauðsynleg er til að taka við og ávaxta iðgjöld og greiða lífeyri. LH hefur sett sér sérstakar starfsreglur stjórnar. Er þar m.a. kveðið á um að stjórnarmenn og framkvæmdastjóri skulu ekki taka sæti í stjórnnum fyrirtækja í umboði sjóðsins eða sitja í stjórnnum fyrirtækja sem sjóðurinn fjárfestir í. Það sama á við um starfsmenn sjóðsins. Starfsmenn sjóðsins geta þó tekið sæti í stjórnnum, fjárfestingarráðum og ráðgjafarráðum fyrirtækja sem stofnuð eru til að sinna sérstökum þáttum í starfsemi sjóðsins eða fyrirtækjum, sem sjóðurinn á hlut í, og hafa eingöngu fjárvörslu og fjármálaumsýslu að markmiði.

Í starfsreglunum er kveðið á um að stjórnarmenn megi ekki gera ráðstafanir sem eru til þess að afla ákveðnum sjóðfélögum, fyrirtækjum eða öðrum ótilhlýðilegra hagsmuna umfram aðra aðila eða á kostnað sjóðsins.

Sjóðurinn hefur einnig sett sér siða- og samskiptareglur sem gilda fyrir stjórnarmenn og starfsmenn. Umsjón fjármuna og eignastýring felur í sér samskipti við aðila á fjármáلامarkaði og útgefendur fjármálagerna. Með reglunum er lögð áhersla á að starfsmenn sjóðsins byggi samskipti við aðila á fjármáلامarkaði og útgefendur fjármálagerna á almennum grunnreglum sem tryggi gott viðskiptasiðferði á sama tíma og hafi hagsmuni sjóðfélaga að leiðarljósi. Til viðbótar við framangreindar reglur hefur sjóðurinn sett sér sérstakar reglur sem gilda um verðbréfavíðskipti stjórnarmanna og starfsmanna. Framangreindum reglum er ætlað að koma í veg fyrir hagsmunaárekstra í starfsemi lífeyrissjóðsins og vera vakandi fyrir öllum tengslum sem geta leitt til þeirra. Í reglunum er kveðið á um að stjórnarmenn og starfsmenn skulu ekki taka þátt í meðferð máls ef aðstæður er til þess fallnar að draga óhlutdrægni í efa.

Sjóðurinn vinnur samkvæmt eigin jafnréttisáætlun og starfar í samræmi við lög um jafnan rétt kvenna og karla nr. 10/2008. Sérstök starfsmannastefna gildir innan sjóðsins. Starfsmannastefnunni er m.a. ætlað að vera hvatning jafnt fyrir starfsmenn og stjórnendur til þess að skapa faglegt, skemmtilegt, krefjandi og fjölskylduvænt vinnuumhverfi.

Skýrsla stjórnar og framkvæmdastjóra

LH gerir kröfu til þess að fyrirtæki sem sjóðurinn fjárfestir í sýni ábyrgð gagnvart samfélagslegum gildum, umhverfismálum og að starfað sé í samræmi við viðurkenndar leiðbeiningar um stjórnarhætti fyrirtækja. LH hvetur fyrirtæki til að huga að umhverfismálum, t.d. með því að setja umhverfisstefnu sem starfað er eftir og birt hluthöfum. Hefur sjóðurinn sett sér sérstaka hluthafastefnu hvað framangreint varðar. Framkvæmdastjóri skal kynna hluthafastefnu sjóðsins fyrir þeim einstaklingum sem fyrirhugað er að gera tillögu um til stjórnarsetu til að ganga úr skugga um hvort þeir telji sig geta starfað í anda stefnunnar. LH hefur jafnframt um árábil verið aðili að reglum Sameinuðu þjóðanna um ábyrgar fjárfestingar (Principles for Responsible Investment). Með ábyrgum fjárfestingum eru umhverfismál, samfélagsmál og stjórnarhættir lögð til grundvallar við mat og ákvörðun á fjárfestingum.

Væntanleg þróun sjóðsins og framtíðarhorfur

Þann 1. janúar 2018 sameinaðist sjóðurinn B-deild LSR. Við sameininguna runnu eignir og skuldbindingar sjóðsins inn í B-deild LSR. Réttindi sjóðfélaga hafa verið flutt yfir í B-deild LSR og réttindakerfi sjóðanna samræmt. Þess hefur verið gætt að enginn sjóðfélagi LH tapi réttindum vegna sameiningarinnar. Ríkissjóður er ábyrgur fyrir skuldbindingum B-deildar LSR.

Skýrsla stjórnar og framkvæmdastjóra

Stjórn LH og framkvæmdastjóri staðfesta hér með ársreikning sjóðsins með undirskrift sinni.

Reykjavík 25. apríl 2018

Í stjórn LH

Halldóra Friðjónsdóttir, formaður stjórnar

Guðjón Hauksson, varaformaður stjórnar

Oddur Gunnarsson

Ragnheiður Gunnarsdóttir

Framkvæmdastjóri

Haukur Hafsteinsson

Áritun ríkisendurskoðanda

Til stjórnar og sjóðfélaga Lífeyrissjóðs starfsmanna ríkisins

Álit

Ríkisendurskoðandi hefur endurskoðað meðfylgjandi ársreikning Lífeyrissjóðs hjúkrunarfræðinga (LH) fyrir árið 2017. Ársreikningurinn hefur að geyma skýrslu stjórnar, yfirlit yfir breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris, efnahagsreikning, yfirlit um sjóðstreymi, yfirlit um tryggingafræðilega stöðu LH, upplýsingar um mikilvægar reikningsskilaaðferðir, skýringar og kennitölur.

Ríkisendurskoðandi staðfestir skv. bestu vitund að í skýrslu stjórnar sem fylgir ársreikningnum eru veittar þær upplýsingar sem þar ber að veita í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um ársreikninga lífeyrissjóða og koma ekki fram í skýringum.

Það er álit ríkisendurskoðanda að ársreikningurinn gefi glögga mynd af efnahag LH og tryggingafræðilegri stöðu hinn 31. desember 2017, afkomu hennar og breytingu á handbæru fé á árinu 2017, í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um ársreikninga lífeyrissjóða.

Grundvöllur fyrir álit

Endurskoðað var í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla. Ábyrgð ríkisendurskoðanda samkvæmt þeim stöðlum er nánar lýst í kafla um ábyrgð endurskoðanda. Ríkisendurskoðandi er óháður LH og hefur unnið í samræmi við lög um ríkisendurskoðanda og endurskoðun ríkisreiknings og settar siðareglur fyrir endurskoðendur á Íslandi. Ríkisendurskoðandi telur að við endurskoðunina hafi verið aflað nægilegra og viðeigandi gagna til að undirbyggja álit á ársreikningnum.

Ábyrgð stjórnar og framkvæmdastjóra á ársreikningnum

Stjórn og framkvæmdastjóri (hér eftir nefnd stjórnendur) eru ábyrg fyrir gerð og framsetningu ársreikningsins í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um ársreikninga lífeyrissjóða. Stjórnendur eru einnig ábyrgir fyrir því innra eftirliti sem nauðsynlegt er að sé til staðar við gerð og framsetningu ársreikningsins þannig að hann sé án verulegra annmarka, hvort sem er vegna sviksemi eða

Við gerð ársreikningsins eru stjórnendur ábyrgir fyrir mati á rekstrarhæfi sjóðsins og almennt er gengið út frá rekstrarhæfi við samningu ársreiknings. Ef vafi leikur á rekstrarhæfi skal gerð grein fyrir því í ársreikningnum með viðeigandi skýringum.

Stjórn og endurskoðunarnefnd skulu hafa eftirlit með gerð og framsetningu ársreikningsins.

Ábyrgð endurskoðanda á endurskoðun ársreikningsins

Markmið ríkisendurskoðanda er að afla nægjanlegrar vissu um að ársreikningurinn sé án verulegra annmarka, hvort sem er af völdum sviksemi eða mistaka og að gefa út áritun sem felur í sér álit á ársreikningnum.

Nægjanlega víska er mikið öryggi en ekki trygging þess að endurskoðun sem framkvæmd er í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla muni uppgötva allar verulegar skekkjur, séu þær til staðar. Skekkjur geta orðið vegna mistaka eða sviksemi og eru álitnar verulegar ef þær gætu haft áhrif á fjárhagslega ákvarðanatöku notenda ársreikningsins, einar og sér eða samanlagðar.

Ríkisendurskoðandi endurskoðar í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla og hún byggir á faglegri dómgreind og gagnrýni. Í því felst að ríkisendurskoðanda ber að:

- Greina og meta hættu á verulegri skekkju í ársreikningnum, hvort sem er vegna mistaka eða sviksemi, skipuleggja og framkvæma endurskoðunaraðgerðir til að bregðast við þeirri hættu og afla endurskoðunargagna sem eru nægjanleg og viðeigandi til að undirbyggja álit á reikningnum. Hættan á að uppgötva ekki verulega skekkju vegna sviksemi er meiri en að uppgötva ekki skekkju vegna mistaka, þar sem sviksemi getur falið í sér samsæri, fölsun, misvísandi framsetningu ársreiknings, að einhverju sé viljandi sleppt eða að farið sé fram hjá reglum innra eftirlits.
- Afla skilnings á innra eftirliti í þeim tilgangi að skipuleggja viðeigandi endurskoðunaraðgerðir og meta hvort það tryggir viðunandi árangur.
- Meta hvort reikningsskilaaðferðir og reikningshaldslegt mat stjórnenda ásamt tengdum skýringum séu viðeigandi.

Áritun ríkisendurskoðanda

- Álykta um notkun stjórnenda á forsendu um rekstrarhæfi og meta á grundvelli endurskoðunarinnar hvort verulegur vafi leiki á rekstrarhæfi eða hvort aðstæður séu til staðar sem gætu valdið verulegum efasemdum um rekstrarhæfi. Ef talið er að verulegur vafi leiki á rekstrarhæfi ber í áritun ríkisendurskoðanda að vekja sérstaka athygli á viðeigandi skýringum ársreikningsins. Ef slíkar skýringar eru ófullnægjandi þarf að víkja frá fyrirvaralausri áritun. Niðurstaða ríkisendurskoðanda byggir á endurskoðunargögnum sem aflað er fram að dagsetningu endurskoðunaráritunar. Engu að síður geta atburðir eða aðstæður í framtíðinni valdið óvissu um rekstrarhæfi sjóðsins.
- Meta í heild sinni hvort ársreikningurinn gefi glögga mynd af undirliggjandi viðskiptum og atburðum, leggja mat á framsetningu, uppbyggingu og innihald, þar með talið skýringar með tilliti til glöggrar myndar.

Ríkisendurskoðandi upplýsir stjórn og endurskoðunarnefnd um áætlað umfang og tímasetningu endurskoðunarinnar og verulega annmarka á innra eftirliti og önnur mikilvæg atriði sem koma upp við endurskoðunina.

Ríkisendurskoðandi hefur afhent stjórn og endurskoðunarnefnd yfirlýsingu þess efnis að hann og starfsfólk hans uppfylli ákvæði laga og siðareglna er varðar óhæði.

Ríkisendurskoðun, 25. apríl 2018

Sveinn Arason
Ríkisendurskoðandi

Yfirlit um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris árið 2017

	Skýr.	2017	2016
Iðgjöld			
Iðgjöld sjóðfélaga		28.504	38.250
Iðgjöld launagreiðenda		151.558	160.801
Lífeyrishækkanir		1.819.467	1.596.012
Framlag ríkisins til jöfnunar á örorkubyrði		26.837	24.503
Innborganir launagreiðenda inn á skuldbindingar	3	119.306	317.755
		<u>2.145.672</u>	<u>2.137.321</u>
Lífeyrir			
Heildarfjárhæð lífeyris	4.1	4.269.589	3.721.607
Beinn kostnaður vegna örorkulífeyris	4.2	2.180	2.688
		<u>4.271.769</u>	<u>3.724.294</u>
Hreinar fjárfestingartekjur			
	5		
Hreinar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum	5.1	1.433.686	(887.024)
Hreinar tekjur af skuldabréfum	5.2	962.934	671.221
Vaxtatekjur af handbæru fé		(8.022)	(41.275)
Vaxtatekjur af iðgjöldum og öðrum kröfum		187	1.417
Fjárfestingargjöld	6	(13.758)	(6.530)
		<u>2.375.027</u>	<u>(262.191)</u>
Rekstrarkostnaður			
Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður	7	78.993	78.036
Önnur gjöld		<u>345</u>	<u>1.175</u>
Breyting á hreinni eign til greiðslu lífeyris		169.592	(1.928.375)
Hrein eign frá fyrra ári		<u>26.444.480</u>	<u>28.372.855</u>
Hrein eign til greiðslu lífeyris í árslok		<u>26.614.072</u>	<u>26.444.480</u>

Efnahagsreikningur 31. desember 2017

	Skýr.	2017	2016
Eignir			
Fjárfestingar	10,17		
Eignarhlutir í félögum og sjóðum	8	12.538.638	13.376.813
Skuldabréf	9	12.142.715	11.650.919
		<u>24.681.353</u>	<u>25.027.732</u>
Kröfur			
Kröfur á launagreiðendur	11	2.564	232.518
Aðrar kröfur		2.109	182
		<u>4.674</u>	<u>232.700</u>
Ýmsar eignir			
Varanlegir rekstrarfjármunir	12	3.024	4.077
Handbært fé		2.150.103	1.362.294
		<u>2.150.103</u>	<u>1.362.294</u>
Eignir samtals		<u>26.839.154</u>	<u>26.626.804</u>
Skuldir			
Áfallin lífeyrisskuldbinding	13	18.909	17.029
Aðrar skuldir	14	206.173	165.294
Skuldir samtals		<u>225.083</u>	<u>182.324</u>
Hrein eign til greiðslu lífeyris í árslok		<u>26.614.072</u>	<u>26.444.480</u>
Eignir utan efnahagsreiknings			
Krafa á launagreiðendur skv. 20. gr. laga nr. 2/1997	16.1	57.739.100	54.250.433
Skuldbindingar utan efnahags	16.2		
Áhættuþættir í starfsemi, áhættustýring og áhættustefna	18		
Kennitölur	19		

Sjóðstreymi árið 2017

	2017	2016
Inngreiðslur		
Iðgjöld	2.375.621	1.941.955
Innborgaðar vaxtatekjur af handbæru fé og kröfum	32.272	37.547
Aðrar inngreiðslur	1.611	2.156
	<u>2.409.505</u>	<u>1.981.658</u>
Útgreiðslur		
Lífeyrir	4.232.549	3.691.937
Rekstrarkostnaður	77.330	80.120
Fjárfesting í rekstrarfjármunum	185	414
Aðrar útgreiðslur	15.958	18.377
	<u>4.326.022</u>	<u>3.790.848</u>
Nýtt ráðstöfunarfé til fjárfestinga	<u>(1.916.517)</u>	<u>(1.809.190)</u>
Fjárfestingarhreyfingar		
Innborgaðar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum	52.911	77.268
Keyptir eignarhlutir í félögum og sjóðum	(795.615)	(950.586)
Seldir eignarhlutir í félögum og sjóðum	2.834.788	1.126.692
Afborganir höfuðstóls og vaxta skuldabréfa	1.434.537	1.246.723
Keypt skuldabréf	(1.158.569)	(492.901)
Seld skuldabréf	376.381	399.137
Yfirteknar fullnustueignir	0	(17.090)
Seldar fullnustueignir	0	50.071
Gjöld vegna fullnustueigna	0	(2.229)
	<u>2.744.433</u>	<u>1.437.085</u>
Breyting á handbæru fé	827.915	(372.105)
Gengismunur af handbæru fé	(40.107)	(77.405)
Handbært fé í upphafi árs	<u>1.362.294</u>	<u>1.811.805</u>
Handbært fé í lok árs	<u><u>2.150.103</u></u>	<u><u>1.362.294</u></u>

Yfirlit um tryggingafræðilega stöðu 31. desember 2017

Eignir	Skýr.	2017		
		Áfallin skuldbinding	Framtíðar- skuldbinding	Heildar- skuldbinding
Hrein eign til greiðslu lífeyris		26.614.072	0	26.614.072
Mismunur á bókfærðu verði og núvirði skuldabréfa		(119.969)	0	(119.969)
Mismunur á bókfærðu verði og matsverði skráðra hlutabréfa		(202.498)	0	(202.498)
Núvirði framtíðarfjárfestingarkostnaðar		(393.994)	0	(393.994)
Núvirði framtíðarrekstrarkostnaðar		(737.043)	(1.096.924)	(1.833.968)
Núvirði framtíðariðgjalda		0	668.341	668.341
Eignir samtals		<u>25.160.567</u>	<u>(428.584)</u>	<u>24.731.984</u>

Skuldbindingar

Ellilífeyrir		89.320.906	1.755.234	91.076.140
Örorkulífeyrir		1.264.252	15.802	1.280.054
Makalífeyrir		7.684.935	94.804	7.779.739
Barnalífeyrir		2.348	0	2.348
Skuldbindingar samtals		<u>98.272.442</u>	<u>1.865.839</u>	<u>100.138.280</u>

Eignir umfram skuldbindingar 15 (73.111.874) (2.294.422) (75.406.296)

Í hlutfalli af skuldbindingum í árslok ..... -74,4% -123,0% -75,3%

Í hlutfalli af skuldbindingum í ársbyrjun ..... -72,9% -109,6% -73,8%

Eignir	Skýr.	2016		
		Áfallin skuldbinding	Framtíðar- skuldbinding	Heildar- skuldbinding
Hrein eign til greiðslu lífeyris		26.444.480	0	26.444.480
Mismunur á bókfærðu verði og núvirði skuldabréfa		265.182	0	265.182
Mismunur á bókfærðu verði og matsverði skráðra hlutabréfa		(250.584)	0	(250.584)
Núvirði framtíðarfjárfestingarkostnaðar		(471.894)	0	(471.894)
Núvirði framtíðarrekstrarkostnaðar		(699.394)	(1.027.568)	(1.726.962)
Núvirði framtíðariðgjalda		0	810.568	810.568
Eignir samtals		<u>25.287.790</u>	<u>(216.999)</u>	<u>25.070.791</u>

Skuldbindingar

Ellilífeyrir		84.676.877	2.123.952	86.800.828
Örorkulífeyrir		1.330.873	19.909	1.350.782
Makalífeyrir		7.242.217	113.817	7.356.034
Barnalífeyrir		2.550	0	2.550
Skuldbindingar samtals		<u>93.252.516</u>	<u>2.257.678</u>	<u>95.510.195</u>

Eignir umfram skuldbindingar 15 (67.964.726) (2.474.678) (70.439.404)

Í hlutfalli af skuldbindingum í árslok ..... -72,9% -109,6% -73,8%

Í hlutfalli af skuldbindingum í ársbyrjun ..... -68,0% -102,7% -69,0%

1. Almennar upplýsingar um sjóðinn

Lífeyrissjóður hjúkrunarfræðinga starfar á grundvelli laga nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða og laga nr. 2/1997 um LH. Hlutverk sjóðsins er að tryggja sjóðfélögum, eftirlifandi mökum þeirra og börnum lífeyri í samræmi við samþykktir sjóðsins og með hliðsjón af lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi

Árið 2017 var síðasta starfsár sjóðsins því með lögum nr. 35/2017 var sjóðurinn lagður niður og sameinaðist hann B-deild LSR þann 01.01.2018.

2. Reikningsskilaaðferðir

2.1 Grundvöllur reikningsskila

Ársreikningurinn er gerður í samræmi við lög nr. 3/2006 um ársreikninga og reglur Fjármálaeftirlitsins nr. 335/2015 um ársreikninga lífeyrissjóða.

2.2 Starfrækslu- og framsetningargjaldmiðill

Ársreikningurinn er settur fram í þúsundum íslenskra króna, sem er bæði starfrækslugjaldmiðill og framsetningargjaldmiðill lífeyrissjóðsins.

2.3 Mat og ákvarðanir

Við gerð reikningsskilanna þurfa stjórnendur að meta ýmis atriði og gefa sér forsendur um mat á eignum, skuldum, tekjum og gjöldum. Þó svo mat þetta sé samkvæmt bestu vitund stjórnenda, geta raunveruleg verðmæti þeirra liða sem þannig eru metnir reynt önnur en niðurstaða samkvæmt matinu.

Mat og forsendur eru endurskoðaðar reglulega og eru áhrifin af breytingum færð á því tímabili sem breyting er gerð og jafnframt á síðari tímabilum ef breytingin hefur áhrif á þau.

Stjórnendur hafa gefið sér forsendur um og lagt reikningshaldslegt mat á eftirfarandi liði sem hafa veruleg áhrif á ársreikning lífeyrissjóðsins:

- i) Stigskipting gangvirðis, sjá skýringu 17.2.
- ii) Tryggingafræðileg staða, sjá skýringu 15.

2.4 Iðgjöld og réttindi

Iðgjald til LH er 12% af dagvinnulaunum, vaktaálagi, persónuuppbót og orlofsuppbót. Réttindi sjóðfélaga miðast við þann tíma sem greitt hefur verið í sjóðinn, ásamt starfshlutfalli. Almennur réttur til töku ellilífeyris er við 65 ára aldur. Sjóðfélaga er þó heimilt að hefja töku lífeyris fyrr ef samanlagður sjóðfélagaaldur hans og lífaldur er 95 ár eða meira (95 ára regla), en þó aldrei fyrr en hann er orðinn 60 ára.

Lífeyrir reiknast sem hlutfall af launum við starfslok eða í ákveðnum tilvikum af launum vegna 10 ára í hærra launuðu starfi. Eftir það taka lífeyrisgreiðslur mið af dagvinnulaunum eftirmanns í starfi eða breytingum sem verða að meðaltali á föstum launum opinberra starfsmanna fyrir dagvinnu, samkvæmt svokallaðri meðaltalsreglu.

2.5 Hreinar fjárfestingartekjur

Undir þennan lið eru færðar allar fjárfestingartekjur sjóðsins að frádregnum öllum fjárfestingargjöldum.

Viðskipti í öðrum myntum en íslenskum krónum eru umreiknuð yfir í íslenskar krónur á gengi viðskiptadags. Gengismunur sem myndast við greiðslu og innheimtu krafna er færður í yfirliti um breytingu á hreinni eign sem og áfallinn gengismunur á eignir í árslok.

a) Hreinar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum

Þessi liður samanstendur af tekjum af fjárfestingum sjóðsins í hlutabréfum og hlutdeildarskírteinum að frádregnum gjöldum vegna slíkra fjárfestinga annarra en þeirra sem greint er frá í skýringu nr. 6 um fjárfestingargjöld.

Undir þennan lið falla arðgreiðslur, söluhagnaður og sölutap sem og breytingar á gangvirði.

Arður er tekjufærður þegar ákvörðun aðalfundar um arðgreiðslu í viðkomandi félögum liggur fyrir. Í skýringu 5.1 má sjá breytingar á gangvirði 20 stærstu fjárfestinga sjóðsins í félögum og sjóðum.

b) Hreinar tekjur af skuldabréfum

Þessi liður samanstendur af tekjum af fjárfestingum sjóðsins í skuldabréfum að frádregnum gjöldum annarra en þeirra sem greint er frá í skýringu nr. 6 um fjárfestingargjöld.

Hér eru færðar vaxtatekjur, verðbætur og lántökugjöld af sjóðfélagalánum, hagnaður og tap af sölu skuldabréfa, breytingar á gangvirði til hækkunar og lækkunar og hliðstæðar tekjur og gjöld. Hér undir er einnig færð varúðarniðurfærsla skuldabréfa vegna tapsáhættu sem er fyrir hendi á reikningskiladegi.

c) Fjárfestingargjöld

Hér eru færð fjárfestingargjöld og þóknanir til fjármálafyrirtækja og sjóða um sameiginlega fjárfestingu vegna umsýslu og stjórnunar á fjárfestingum sjóðsins. Í skýringu nr. 6 er greint frá áætluðum og reiknuðum fjárfestingargjöldum vegna fjárfestinga sjóðsins í innlendum og erlendum verðbréfasjóðum og sjóðum um sameiginlega fjárfestingu.

2.6 Rekstrarkostnaður

Allur skrifstofu- og stjórnunarkostnaður lífeyrissjóðsins fellur undir rekstrarkostnað, þ.m.t. launakostnaður starfsmanna sjóðsins. Kostnaðurinn er færður til gjalda þegar hann fellur til. Sjá nánar í skýringu 7.

2.7 Fjárfestingar

Fjárfestingar eru fjármálagerningar samkvæmt skilgreiningu laga um verðbréfavíðskipti nr. 108/2007. Fjárfestingar sjóðsins samanstanda af eignarhlutum í félögum og sjóðum, skuldabréfum, bundnum bankainnistæðum, fjárfestingum í íbúðarhúsnæði og öðrum fjárfestingum.

Stjórnendur ákvarða flokkun fjárfestinga þegar þær eru færðar í upphafi.

a) Matsaðferðir fjárfestinga

Fjármálagerningar, aðrir en útlán til sjóðfélaga og skuldabréf sem haldin eru til gjalddaga, eru metnir á gangvirði í samræmi við settar reikningskilareglur. Útlán til sjóðfélaga og skuldabréfaeign, sem sjóðurinn tilgreinir að haldið verði til gjalddaga, eru færð á afskrifuðu kostnaðarverði miðað við upphaflega ávöxtunarkröfu og aðferð virkra vaxta.

Gangvirði fjármálagerninga sem skráðir eru á skipulegum verðbréfamarkaði er markaðsverð í árslok en gangvirði annarra fjárfestinga (óskráðra) í þessum flokki byggist á verðmatsaðferðum sem lýst er í skýringu 17. Í þeirri skýringu eru jafnframt upplýsingar um stigskiptingu gangvirðis samkvæmt verðmatsaðferðum.

b) Eignarhlutir í félögum og sjóðum

Eignarhlutir í félögum og sjóðum eru hlutabréf og hlutdeildarskírteini verðbréfasjóða. Þessi flokkur fjárfestinga er færður á gangvirði.

c) Skuldabréf

Undir skuldabréf eru færð öll skuldabréf, bæði verðbréf sem eru á afskrifuðu kostnaðarverði og gangvirði. Undir þennan flokk falla jafnframt útlán. Skuldabréf og útlán eru færð með áföllnum vöxtum, verðbótum og gengismun í árslok. Verðbætur miðast við viðeigandi vísitölu næsta mánaðar eftir lok reikningsárs. Í skýringu 9 er gerð nánari grein fyrir skiptingu skuldabréfa eftir reikningshaldslegri meðhöndlun.

Skýringar

d) Niðurfærsla skuldabréfa og útlána

Við mat á útlánnum og skuldabréfum sem færð eru á afskrifuðu kostnaðarverði er tekið tillit til þeirrar tapsáhættu sem kann að vera fyrir hendi á reikningsskiladegi í samræmi við settar reikningsskilareglur. Varúðarframlög vegna tapsáhættunnar eru færð á niðurfærslureikning sem dreginn er frá stöðu skuldabréfa og útlána til sjóðfélaga í árslok.

2.8 Kröfur

Kröfur eru færðar á gangvirði við upphaflega skráningu í bókhald. Á hverjum reikningsskiladegi eru kröfur metnar með hliðsjón af tapsáhættu og fært í afskriftarreikning samkvæmt niðurstöðu slíks mats. Afskriftin er dregin frá viðkomandi lið í efnahagsreikningi og gjaldfærð undir önnur gjöld í yfirliti um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris.

2.9 Varanlegir rekstrarfjármunir og óefnislegar eignir

Varanlegir rekstrarfjármunir eru færðir á kostnaðarverði að frádregnum afskriftum. Afskriftir eru reiknaðar sem fastur árlegur hundraðshluti af kostnaðarverði og greinast þannig:

- i) Innréttingar og skrifstofutæki 10-15%
- ii) Tölvubúnaður 33,3%

2.10 Handbært fé

Handbært fé er fært í efnahagsreikning á kostnaðarverði. Handbært fé samkvæmt sjóðstreymi samanstendur af óbundnum bankainnistæðum í íslenskum krónum og erlendum gjaldmiðlum.

2.11 Umreikningur í íslenskar krónur

Eignir í erlendri mynt eru umreiknaðar í íslenskar krónur miðað við opinbert kaupgengi Seðlabanka Íslands í árslok.

3. Uppgjör og innborganir vegna skuldbindinga

Greiðslur inn á lífeyrisskuldbindingar og uppgjör launagreiðenda á skuldbindingum greinist þannig:

	2017	2016
Innborganir ríkissjóðs inn á bakábyrgð vegna skuldbindinga	171.802	658.657
Uppgjör launagreiðenda á lífeyrisskuldbindingum	2.210	4.796
Viðbótarframlag ýmissa launagreiðenda, innborgun inn á skuldbindingar	0	1.053
Ráðstofun viðbótariðgjalda vegna skuldbindinga	(54.706)	(346.751)
	<u>119.306</u>	<u>317.755</u>

Innborganir ríkissjóðs inn á skuldbindingar sínar við sjóðinn í formi viðbótariðgjalda námu 172 milljónum kr. á árinu 2017 á móti 659 milljón kr. árið áður. Á árinu 2017 samdi ríkissjóður við nokkur hjúkrunarheimili og sveitarfélög um yfirtöku á skuldbindingum að fjárhæð 1.276 milljónir kr. Á móti yfirtöku ríkissjóðs á skuldbindingum var 55 milljónum kr. ráðstafað af inneign þeirra launagreiðenda sem að samningunum komu vegna viðbótariðgjalda fyrri ára.

Uppgjör launagreiðenda á skuldbindingum sínum við sjóðinn námu 2,2 milljónum kr. á árinu 2017. Um var að ræða uppgjör lífeyrisskuldbindinga vegna áunninna réttinda.

Skýringar

4. Lífeyrir

4.1 Greiddur lífeyrir skiptist þannig:

	2017	2016
Ellilífeyrir	3.890.675	3.371.642
Örorkulífeyrir	217.658	214.743
Makalífeyrir	160.739	134.738
Barnalífeyrir	517	484
	<u>4.269.589</u>	<u>3.721.607</u>

4.2 Beinn kostnaður vegna örorkulífeyris:

	2017	2016
Kostnaður vegna örorkumats	294	499
Kostnaður vegna endurhæfingar	1.886	2.189
	<u>2.180</u>	<u>2.688</u>

5. Hreinar fjárfestingartekjur

5.1 Hreinar tekjur af eignarhlutum í innlendum félögum og sjóðum sundurliðast þannig:

	Bókfært verð 31.12.2017	Arður	Gangvirðis- breyting	Hreinar tekjur samtsals 2017	Hreinar tekjur samtsals 2016
Marel hf.	476.276	3.626	120.011	123.637	(9.359)
Icelandair Group hf.	392.011	1.663	50.275	51.938	(59.400)
Össur hf.	270.135	4.731	(23.115)	(18.385)	36.956
Reitir fasteignafélag	231.306	5.427	49.834	55.261	(62.418)
Hagar hf.	226.453	1.693	(128.854)	(127.161)	(176.501)
Eimskipafélag Íslands hf.	187.898	0	(95.053)	(95.053)	54.242
N1 hf.	132.439	3.384	(37.541)	(34.157)	121.399
HB Grandi hf.	112.893	930	30.982	31.912	(13.860)
Síminn hf.	102.817	2.892	(13.586)	(10.693)	56.834
Veðskuld II slhf.	86.013	0	2.743	2.743	18.108
Aðrar eignir	636.419	23.797	67.130	90.927	96.240
	<u>2.854.661</u>	<u>48.143</u>	<u>22.827</u>	<u>70.970</u>	<u>62.242</u>

Skýringar

Hreinar tekjur af eignarhlutum í erlendum félögum og sjóðum sundurliðast þannig:

	Bókfært verð 31.12.2017	Áhrif gjaldmiðils	Gangvirðis- breyting	Hreinar tekjur samtals 2017	Hreinar tekjur samtals 2016
MFS Global Equity Fund	1.555.845	(136.952)	371.536	234.584	(131.649.837)
Vanguard Global Stock Index	1.467.125	(96.505)	267.492	170.987	(90.188.475)
Schroder Global Core	949.015	(68.512)	167.857	99.345	(54.440.487)
Schroder Global Quant Value	683.967	(45.733)	122.271	76.539	(100.124.804)
T. Rowe Price US Large Growth	662.636	(50.484)	116.144	65.660	(23.868.207)
JP Morgan Funds - Global Dynamic C	621.052	(41.630)	125.636	84.006	(82.751.862)
Morgan Stanley AEA Global C. Portfolio	458.646	(39.270)	168.138	128.868	(78.844.278)
EFG Global Equity	401.209	3.599	36.106	39.705	(791.063)
T. Rowe Price US Small Cap Fund	383.821	307.777	(278.575)	29.203	(11.597.938)
Seilern Stryx World Growth	355.767	128.682	(98.287)	30.394	(260.934)
Aðrar eignir	2.144.894	2.119.899	(1.716.473)	403.427	(374.748.476)
	<u>9.683.977</u>	<u>2.080.872</u>	<u>(718.156)</u>	<u>1.362.716</u>	<u>(949.266)</u>
Samtals hreinar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum				<u>1.433.686</u>	<u>(887.024)</u>

5.2 Hreinar tekjur af skuldabréfum sundurliðast þannig:

Skuldabréf sem haldið er til gjalddaga

	Vaxtatekjur og verðbætur	Áhrif gjaldmiðils	Breyting á niðurfærslu	Samtals 2017	Samtals 2016
Ríkistryggð skuldabréf	252.324	(4.525)	0	247.800	168.767
Skuldabréf sveitarfélaga	55.414	0	0	55.414	62.940
Skuldabréf lánastofnana	6.928	0	3.168	10.096	16.794
Skuldabréf fyrirtækja	73.102	0	0	73.102	65.788
Sjóðfélagalán og önnur veðlán	80.841	0	(4.603)	76.238	108.205
	<u>468.608</u>	<u>(4.525)</u>	<u>(1.435)</u>	<u>462.648</u>	<u>422.493</u>

	Gangvirðis- breyting	Áhrif gjaldmiðils	Niðurfærsla	Samtals 2017	Samtals 2016
Skuldabréf færð á gangvirði					
Ríkistryggð skuldabréf	472.671	0	0	472.671	233.127
Skuldabréf lánastofnana	27.615	0	0	27.615	15.601
	<u>500.285</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>500.285</u>	<u>248.728</u>
Samtals tekjur af skuldabréfum	<u>968.894</u>	<u>(4.525)</u>	<u>(1.435)</u>	<u>962.934</u>	<u>671.221</u>

Breyting á niðurfærslu skuldabréfa greinist þannig:

	2017	2016
Niðurfærsla í upphafi árs	33.135	561.165
Endanlega afskrifað á árinu	(20.253)	(513.830)
Breyting á niðurfærslu	1.435	(14.200)
Niðurfærsla í lok árs	<u>14.317</u>	<u>33.135</u>

Skýringar

6. Fjárfestingargjöld

	Bein fjárfestingar- gjöld	Áætluð og reiknuð fjárfestingar- gjöld	Fjárfestingar- gjöld samtals	Heildareign í sjóðum að meðaltali á árinu	Hlutfall fjárfestinga- gjalda alls af meðaleign
Árið 2017					
Vegna innlendra fagfjárfestasjóða	0	8.458	8.458	557.676	1,52%
Vegna erlendra verðbréfasjóða	6.524	52.335	58.859	9.351.958	0,63%
Vegna erlendra sjóða um sameiginlega fjárfestingu	3.862	6.165	10.027	709.190	1,41%
Kaup- og sölubóknanir vegna verðbréfaviðskipta	1.061	0	1.061		
Vörslubóknanir	2.311	0	2.311		
	13.758	66.958	80.717	10.618.823	0,93%

	Bein fjárfestingar- gjöld	Áætluð og reiknuð fjárfestingar- gjöld	Fjárfestingar- gjöld samtals	Heildareign í sjóðum að meðaltali á árinu	Hlutfall fjárfestinga- gjalda alls af meðaleign
Árið 2016					
Vegna innlendra fagfjárfestasjóða	0	6.663	6.663	359.861	1,85%
Vegna erlendra verðbréfasjóða	8.764	54.769	63.533	10.091.091	0,63%
Vegna erlendra sjóða um sameiginlega fjárfestingu	4.216	10.201	14.417	947.909	1,52%
Kaup- og sölubóknanir vegna verðbréfaviðskipta	1.261	0	1.261		
Vörslubóknanir	3.552	0	3.552		
Önnur fjárfestingagjöld	(11.263)	0	(11.263)		
	6.530	71.634	78.164	11.398.861	0,93%

Skýringar

7. Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður

	2017	2016
Fjármálaeftirlitið, eftirlitsgjald	9.164	8.318
Stjórnarlaun og launatengd gjöld	4.913	4.723
Aðkeypt þjónusta	1.997	1.999
Árgjald til Landsamtaka lífeyrissjóða og Umboðsmanns skuldara	1.853	1.324
Afskrift fastafjármuna	1.238	1.322
Annar beinn kostnaður	1.335	925
Hlutdeild í kostnaði LSR skv. útivistunarsamningi	58.493	59.425
	78.993	78.036

Lífeyrissjóður hjúkrunarfræðinga (LH) er með útivistunarsamning við Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins (LSR) sem annast allan rekstur LH, m.a. skráningu iðgjalda, ávöxtun fjármuna, bókhald, afgreiðslu lífeyris og útlána og alla aðra þjónustu við sjóðfélag LH. LSR annast einnig ársskýrslugerð fyrir LH og öll nauðsynleg skil á gögnum til endurskoðanda. LSR sér jafnframt um öll skýrslu- og gagnaskil fyrir hönd LH til opinberra aðila, m.a. Fjármálaeftirlitsins og Seðlabanka Íslands. LH tekur þátt í sameiginlegum kostnaði LSR í samræmi við reglur sem sjóðirnir hafa undirritað sín á milli.

Hlutdeild LH í sameiginlegum kostnaði LSR nam 58,5 milljónum kr. á árinu 2017. Starfsmenn LSR annast allan rekstur LH og fellur því enginn beinn launakostnaður til hjá LH vegna starfsmanna. Hins vegar ber LH ákveðna hlutdeild af kostnaði LSR skv. útivistunarsamningi milli sjóðanna. Hlutdeild LH í launakostnaði starfsmanna LSR nam 38,2 milljónum kr. Hlutdeild í kostnaði vegna upplýsingatækni nam 8,7 milljónum kr. og í öðrum kostnaði 11,6 milljónum kr.

Heildarlaun stjórnar, endurskoðunarnefndar, framkvæmdarstjóra og lykilstarfsmanna sundurliðast þannig:

Stjórn LH:	2017	2016
Halldóra Friðjónsdóttir (formaður 2017, stjórnarmaður 2016)	1.425	697
Guðjón Hauksson (varaformaður 2017, formaður 2016)	1.069	1.394
Oddur Gunnarsson (stjórnarmaður)	713	1.046
Ragnheiður Gunnarsdóttir (stjórnarmaður)	713	697
Helgi Valberg Jensson (varamaður í stjórn)	0	17
	3.920	3.851

Endurskoðunarnefnd:	2017	2016
Gylfi Magnússon (formaður endurskoðunarnefndar frá 01.07.2017)	840	0
Hallgrímur Snorrason (hætti sem formaður endurskoðunarnefndar 30.06.2017)	583	1.053
Marianna Jónasdóttir	711	527
Trausti Hermannsson (hætti 30.06.2016)	0	235
Pórveig Þormóðsdóttir	711	291
	2.845	2.106

	2017	2016
Haukur Hafsteinsson (framkvæmdastjóri LSR og LH)	27.645	25.976

Skýringar

Skipting launa endurskoðunarnefndar og framkvæmdastjóra niður á sjóði ásamt þóknun til innri og ytri endurskoðenda vegna ársins 2017:

	LH	A-deild LSR	B-deild LSR	Samtals
Endurskoðunarnefnd	185	1.375	1.285	2.845
Framkvæmdastjóri LSR og LH	1.796	13.365	12.484	27.645
Ytri endurskoðandi	491	3.653	3.413	7.557
Innri endurskoðandi	370	2.750	2.569	5.689

Hlutur sjóðsins í þóknun til ytri endurskoðanda sjóðsins:	2017	2016
Fjárhagsendurskoðun ársreiknings og tengd verkefni	491	834

Ríkisendurskoðun sér um fjárhagsendurskoðun sjóðsins. Greidd þóknun LSR vegna endurskoðunarvinnu á árinu 2017 nam í heildina 7,6 milljónum kr. Kostnaður á árinu 2016 var hinsvegar borinn uppi af fjárveitingu til Ríkisendurskoðunar í fjárlögum.

Hlutur sjóðsins í þóknun til innri endurskoðanda sundurliðast þannig:	2017	2016
Innri endurskoðun	333	459
Önnur þjónusta	37	94
	370	553

Þóknun til tryggingastærðfræðings sundurliðast þannig:	2017	2016
Útreikningur á tryggingafræðilegri stöðu og tengd verkefni	1.898	1.748
Önnur þjónusta	99	242
	1.997	1.989

8. Eignarhlutir í félögum og sjóðum

Innlend verðbréf:

Skráð félög:	Eignarhlutur	2017	Kostnaðarverð	2016
Marel hf.	0,2%	476.276	44.156	362.848
Össur hf.	0,2%	392.011	29.167	343.251
Reitir fasteignafélag hf.	0,4%	270.135	63.419	308.814
HB Grandi hf.	0,4%	231.306	203.415	124.929
Icelandair Group hf.	0,3%	226.453	(111.869)	350.584
Hagar hf.	0,5%	187.898	6.264	270.383
Eimskipafélag Íslands hf.	0,3%	132.439	64.962	160.476
Síminn hf.	0,3%	112.893	(284.106)	99.777
N1 hf.	0,4%	102.817	58.719	133.252
EIK fasteignafélag hf.	0,2%	85.649	(115.331)	83.193
Reginn hf.	0,2%	75.783	48.865	69.260
Skeljungur hf.	0,5%	73.345	70.908	59.111
Tryggingamiðstöðin hf.	0,3%	66.912	38.984	58.448
Sjóvá Almennar tryggingar hf.	0,3%	61.391	36.493	71.841
Fjarskipti hf.	0,3%	52.715	22.514	43.615
Vátryggingafélag Íslands hf.	0,0%	0	8.725	35.581
		2.548.024		2.575.361

Skýringar

Óskráð félög og sjóðir um sameiginlega fjárfestingu:	Eignarhlutur	2017	Kostnaðarverð	2016
FAST-1 slhf.	1,0%	86.013	65.162	83.270
SÍA II slhf.	0,8%	59.965	21.131	79.122
FÍ Fasteignafélag slhf.	1,0%	38.101	16.443	20.505
Akur fjárfestingar slhf.	0,7%	37.134	47.717	14.492
EDDA slhf.	0,7%	30.174	17.115	24.353
SÍA III slhf.	0,7%	13.260	15.760	1.909
Alþjóða fasteignasjóðurinn	1,0%	10.955	21.872	21.337
Frumtak slhf.	0,5%	8.627	17.172	10.241
SF III slhf.	0,7%	7.149	9.023	5.808
Veðskuldabréfasjóður ÍV	0,7%	6.000	6.000	6.000
Alþjóða framtakssjóðurinn	2,5%	4.150	(26.577)	5.581
Auður I fagfjárfestasjóður slf.	0,4%	3.679	2.318	7.448
Stefnir Íslenski Athafnasjóðurinn I	0,6%	1.235	(4.194)	614
Eignarhaldsfélag lífeyrissjóða um verðbréfaþing hf.	0,8%	61	61	35
Veðskuld II slhf.	1,0%	40	40	89.539
SÍA II GP hf.	0,8%	32	32	32
		<u>306.577</u>	<u>370.285</u>	

Kostnaðarverð í töflu hér að ofan er skilgreint sem kaupverð að frádregnu söluverði í viðkomandi félagi, sjóði um sameiginlega fjárfestingu eða verðbréfasjóði. Þannig er ekki tekið tillit til arðgreiðslna. Kostnaðarverð er ekki sett fram þar sem eðli og uppbygging fjárfestingarinnar leiðir ekki fram kostnaðarverð sem hægt er að byggja á. Sjóðurinn á ekki eignaraðild að félagi þar sem um er að ræða ótakmarkaða ábyrgð né þar sem um er að ræða dóttur- eða hlutdeildarfélag.

Skuldabréfasjóðir:	Eignarhlutur	2017	Kostnaðarverð	2016
Virðing, Veðskuldabréfasjóður	10,0%	60	(41.174)	0
Innlend verðbréf samtals		<u>2.854.661</u>	<u>2.945.645</u>	

Skýringar

Erlend verðbréf:

Sérgreind hlutabréfasöfn:	*Eignarhlutur	2017	Kostnaðarverð	2016
Morgan Stanley		683.967	(370.088)	626.544
EFG Global Equity		2	(244.136)	490.581
ETF Credit Suisse		0	(161.668)	284.914
		<u>683.969</u>		<u>1.402.039</u>

* Á ekki við, um sérgreind hlutabréfasöfn í eigu sjóðsins er að ræða og eignahlutur sjóðsins í hverju félagi fyrir sig er óverulegur.

Hlutdeildarskírteini í skráðum hlutabréfasjóðum:	Eignarhlutur	2017	Kostnaðarverð	2016
MFS Global Equity Fund	0,4%	1.555.845	1.440.967	1.729.781
Vanguard Global Stock Index	0,1%	1.467.125	1.308.066	1.296.139
Schroder Global Core	0,4%	949.015	(129.690)	1.069.099
Önnur hlutdeildarskírteini	< 2%	4.407.533	1.985.643	4.143.521
		<u>8.379.518</u>		<u>8.238.539</u>

Hlutdeildarskírteini í skráðum sjóðum um sameiginlega fjárfestingu:

	Eignarhlutur	2017	Kostnaðarverð	2016
Schroder Private Equity III	0,4%	88.310	(87.462)	115.792
Schroder Private Equity IV	0,2%	74.483	(10.383)	78.976
Aberdeen Diamond Private Equity III	0,1%	47.208	23.498	76.655
Önnur hlutdeildarskírteini	< 2%	40.550	(138.043)	52.278
		<u>250.552</u>		<u>323.701</u>

Hlutdeildarskírteini í óskráðum sjóðum um sameiginlega fjárfestingu:

	Eignarhlutur	2017	Kostnaðarverð	2016
Morgan Stanley Emerging Private Markets	0,2%	67.111	5.784	92.868
Morgan Stanley Private Markets Fund III	0,2%	63.151	(136.669)	85.187
Morgan Stanley Private Markets Fund IV	0,1%	35.914	9.036	43.910
Önnur hlutdeildarskírteini	< 2%	203.762	(76.668)	244.923
		<u>369.938</u>		<u>466.889</u>

Erlend verðbréf samtals		<u>9.683.977</u>		<u>10.431.167</u>
-------------------------------	--	------------------	--	-------------------

Eignarhlutir í félögum og sjóðum samtals		<u>12.538.638</u>		<u>13.376.813</u>
--	--	--------------------------	--	--------------------------

Skýringar

9. Skuldabréf

Skuldabréf og útlán metin á gangvirði:	2017	2016
Íbúðabréf	2.885.241	2.627.773
Ríkisbréf	1.852.802	1.957.502
Skuldabréf sveitarfélaga	40.585	0
Skuldabréf lánastofnana	389.763	210.768
Skuldabréf fyrirtækja	203.575	0
	<u>5.371.967</u>	<u>4.796.044</u>
Skuldabréf og útlán metin á afskrifuðu kostnaðarverði:	2017	2016
Íbúðabréf	2.224.489	1.964.442
Ríkistryggð skuldabréf	1.011.307	1.316.279
Skuldabréf sveitarfélaga	780.177	908.517
Skuldabréf lánastofnana	84.280	127.620
Skuldabréf fyrirtækja	1.253.067	944.387
Útlán til sjóðfélaga	1.431.746	1.626.765
Niðurfærsla skuldabréfa	(14.317)	(33.135)
	<u>6.770.748</u>	<u>6.854.876</u>
Skuldabréf samtals	<u>12.142.715</u>	<u>11.650.919</u>
Gangvirði skuldabréfa sem færð eru á afskrifuðu kostnaðarverði	<u>13.216.698</u>	<u>12.189.192</u>

10. Skipting fjárfestinga eftir gjaldmiðlum

Fjárfestingar skiptast þannig niður á gjaldmiðla:	2017	2016
ISK	14.544.092	14.521.805
USD	8.749.776	9.534.475
EUR	995.474	971.452
DKK	392.011	0
	<u>24.681.353</u>	<u>25.027.732</u>
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga eftir gjaldmiðlum:		
Eignir í íslenskum krónum	60,7%	58,2%
Eignir í erlendum gjaldmiðlum	39,3%	41,8%
	<u>100,0%</u>	<u>100,0%</u>

11. Kröfur

Kröfur á launagreiðendur:	2017	2016
Kröfur vegna lífeyrishækkana og uppgjors á skuldbindingum	(6.340)	221.923
Kröfur vegna iðgjalda	8.905	10.595
	<u>2.564</u>	<u>232.518</u>

Skýringar

12. Varanlegir rekstrarfjármunir

	2017	2016
Bókfært verð greinist þannig:		
Heildarverð í ársbyrjun	8.055	8.154
Viðbætur á árinu	185	414
Uppsafnaðar afskriftir í ársbyrjun	(3.978)	(3.169)
Afskrifað á árinu	(1.238)	(1.322)
Bókfært verð í árslok	3.024	4.077

13. Áfallin lífeyrisskuldbinding

	2017	2016
Hlutdeild í lífeyrisskuldbindingu vegna starfsmanna LSR sem greiða til B-deildar LSR	18.909	17.029

14. Aðrar skuldir

	2017	2016
Staðgreiðsla skatta af lífeyrisgreiðslum	202.674	163.454
Aðrar skuldir	3.499	1.840
	206.173	165.294

15. Tryggingafræðileg staða

Tryggingafræðileg staða sjóðsins er reiknuð í samræmi við ákvæði 39. gr. laga nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. Útreikningurinn er gerður af tryggingastærðfræðingi sem hefur til þess tilskilda staðfestingu frá Fjármálaeftirlitinu og starfar sjálfstætt utan sjóðsins. Helstu forsendur útreikninga miðast við ákvæði IV. kafla reglugerðar nr. 391/1998 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. Þar kemur m.a. fram að meta skuli dánar- og lífslíkur miðað við nýjustu dánar- og eftirlifendatöflur útgefnar af Félagi íslenskra tryggingastærðfræðinga. Í reglugerðinni kemur einnig fram að við núvirðisútreikning væntanlegs lífeyris og framtíðariðgjalda skuli nota 3,5% vaxtaviðmiðun umfram vísitölu neysluverðs.

Lífs- og dánarlíkur miða við reynslu árána 2010 til 2014 á Íslandi. Örorkulíkur eru 50% af meðalörorkulíkum 17 íslenskra lífeyrissjóða árin 1998 til 2002. Forsendur eru óbreyttar milli ára.

Yfirlit um breytingu á tryggingafræðilegri stöðu

Eignir	2017	2016
Endurmetin eign til tryggingafræðilegs uppgjors í árslok	24.731.984	25.070.791
Endurmetin eign til tryggingafræðilegs uppgjors í ársbyrjun	25.070.791	27.369.145
Hækkun (lækkun) endurmetinnar eignar á árinu	(338.807)	(2.298.354)
Skuldbindingar		
Skuldbindingar í árslok	100.138.280	95.510.195
Skuldbindingar í ársbyrjun	95.510.195	88.183.280
Hækkun (lækkun) skuldbindinga á árinu	4.628.085	7.326.915
Breyting á tryggingafræðilegri stöðu á árinu	(4.966.892)	(9.625.269)

Skýringar

Yfirlit um breytingar á áföllnum lífeyrisskuldbindingum

	2017	2016
Áfallnar lífeyrisskuldbindingar í ársbyrjun	93.252.516	85.644.646
Hækkun lífeyrisskuldbindinga vegna vaxta og verðbóta	1.865.050	1.712.893
Hækkun áunninna réttinda vegna iðgjalda ársins	502.687	554.417
Lækkun vegna greidds lífeyris á árinu	(4.269.589)	(3.721.607)
Hækkun vegna breytinga á lífs- og dánarlíkum	0	856.446
Launahækkningar og aðrar breytingar	6.921.777	8.205.721
Áfallnar lífeyrisskuldbindingar í árslok	98.272.442	93.252.516

16. Skuldbindingar utan efnahags

16.1 Ábyrgð launagreiðenda og ríkissjóðs á lífeyrisskuldbindingum

Utan efnahagsreiknings er getið um skuldbindingar launagreiðenda vegna lífeyrishækkana samkvæmt 1. mgr. 20. gr. laga um lífeyrissjóðinn nr. 2/1997. Eftirstæðar skuldbindingar eru á ábyrgð ríkissjóðs og annarra launagreiðanda en reynist launagreiðandi ekki fær um að standa við ábyrgðarskuldbindingu sína er ríkissjóður bakábyrgur samkvæmt 18. gr. sömu laga.

	2017	2016	Breyting milli ára
Hrein eign til greiðslu lífeyris	26.614.072	26.444.480	0,6%
Endurmat á verðbréfaeign	(322.467)	14.598	-
Núvirt fjárfestingargjöld og rekstrarkostnaður	(1.131.038)	(1.171.288)	-3,4%
Krafa á ríkissjóð og aðra launagreiðendur vegna lífeyrishækkana	57.739.100	54.250.433	6,4%
Áfallin skuldbinding skv. tryggingafræðilegri úttekt	(98.272.442)	(93.252.516)	5,4%
Krafa á ríkissjóð og aðra launagreiðendur vegna bakábyrgðar	(15.372.774)	(13.714.293)	12,1%

16.2 Aðrar skuldbindingar

Sjóðurinn hefur gert samninga sem skuldbinda hann til framtíðarfjárfestinga. Með samningunum hefur sjóðurinn skuldbundið sig til að fjárfesta í sjóðum um sameiginlega fjárfestingu fyrir ákveðna fjárhæð sem er innkölluð í nokkrum áföngum. Staða skuldbindinga í árslok er eftirfarandi:

	2017	2016
Innlendir sjóðir um sameiginlega fjárfestingu	80.584	278.448
Erlendir sjóðir um sameiginlega fjárfestingu	134.063	326.088
	214.646	604.536

Skýringar

17. Fjármálagerningar

17.1 Flokkar fjármálagerninga

Fjárfestingar lífeyrissjóðsins skiptast í eftirfarandi flokka fjármálagerninga:

Fjárfestingar í árslok 2017	Fjárfestingar á gangvirði	Útlán	Haldið til gjalddaga	Samtals	Gangvirði
Eignarhlutir í félögum og sjóðum	12.538.638	0	0	12.538.638	12.538.638
Skuldabréf	5.371.967	1.417.429	5.353.319	12.142.715	13.216.698
	17.910.605	1.417.429	5.353.319	24.681.353	25.755.336

Fjárfestingar í árslok 2016	Fjárfestingar á gangvirði	Útlán	Haldið til gjalddaga	Samtals	Gangvirði
Eignarhlutir í félögum og sjóðum	13.376.813	0	0	13.376.813	13.376.813
Skuldabréf	4.796.044	1.615.265	5.239.610	11.650.919	12.189.192
	18.172.856	1.615.265	5.239.610	25.027.732	25.566.004

17.2 Stigskipting gangvirðis

Taflan hér að neðan sýnir fjárfestingar, sem færðar eru á gangvirði, flokkaðar eftir verðmatsaðferð. Matsaðferðum er skipt í þrjú stig sem endurspeglar mikilvægi þeirra forsenda sem lagðar eru til grundvallar við ákvörðun gangvirðis eignanna. Stigin eru eftirfarandi:

Stig 1: Gangvirðismatið byggir á skráðum verðbréfum á virkum markaði fyrir samskonar eignir og skuldir.

Stig 2: Gangvirðismatið byggir ekki á skráðum verðum á virkum markaði (stig 1) heldur á upplýsingum sem eru sannreynanlegar fyrir eignina eða skuldina, annað hvort beint (t.d. verð) eða óbeint (t.d. afleiddar af verðum).

Stig 3: Gangvirðismatið byggir á mikilvægum upplýsingum öðrum en markaðsupplýsingum.

	Stig 1	Stig 2	Stig 3	Samtals
Fjárfestingar á gangvirði í árslok 2017	16.983.479	0	927.126	17.910.605
Fjárfestingar á gangvirði í árslok 2016	17.011.982	0	1.160.874	18.172.856

Við mat á fjáreignum sem falla undir stig 2 eru notaðar eftirfarandi aðferðir:

Í stig 2 eru færðar fjárfestingar þar sem ekki er virkur markaður. Matið á eignunum ákvarðast af nýlegum viðskiptum ótengdra aðila eða kaupþilboðum frá ótengdum aðilum. Einnig er stuðst við gangvirði annarra sambærilegra fjáreigna.

Við mat á fjáreignum sem falla undir stig 3 eru notaðar eftirfarandi aðferðir:

Í stig 3 eru notuð gögn eins og verðmat frá rekstraraðilum fjárfestinga- og fagfjárfestasjóða, söluréttur eða verðmat sjóðsins byggt á afkomu viðkomandi félags eða samanburði við sambærilegar fjáreignir.

Breytingar sem falla undir stig 3 á árinu 2017 eru eftirfarandi:

Staða í ársbyrjun	1.160.874
Keypt á árinu	73.552
Selt á árinu / afborganir	(391.447)
Vextir og matsbreyting	84.148
Staða í árslok	927.126

18. Áhættuþættir í starfsemi, áhættustýring og áhættustefna

Hlutverk stjórnar lífeyrissjóðsins samkvæmt lögum er að hafa eftirlit með starfsemi sjóðsins. Liður í því eftirliti er samþykkt og innleiðing áhættustefnu. Á grundvelli hennar felur stjórn framkvæmdastjóra og forstöðumanni áhættustýringar sjóðsins umsjón með framkvæmd stefnunnar.

Áhættustefna sjóðsins í upphafi árs 2017 og áhættustýring byggði á leiðbeinandi tilmælum FME nr. 1/2013, um áhættustýringu (eftirlitskerfi) samtryggingadeilda lífeyrissjóða og leiðbeinandi tilmælum FME nr. 2/2013, um áhættustýringu (eftirlitskerfi) vörsluaðila séreignarsparnaðar. Um mitt ár 2017 kom ný reglugerð 590/2017 um um eftirlitskerfi með áhættu lífeyrissjóða. Innleiðing nýju reglugerðarinnar er enn í gangi og er því þessi kafli enn miðaður við eldri tilmælin. Jafnframt byggir áhættustefnan og áhættustýringin á lögum nr. 129/1997, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, sem og reglugerð nr. 916/2009, um fjárfestingarstefnu og úttekt á ávöxtun lífeyrissjóða og vörsluaðila séreignarsparnaðar ásamt lögum nr. 1/1997 um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins.

Áhættustefna sjóðsins er eitt af lykilverkfærum stjórnar við það að uppfylla skyldur sínar sem yfirstjórn sjóðsins. Henni er beitt samhliða fjárfestingarstefnu sjóðsins og stuðlar að því að lífeyrissjóðurinn nái settum markmiðum með ásættanlegri áhættu í starfsemi sinni með kerfisbundnum og öguðum vinnubrögðum.

Áhætta sjóðsins er flokkuð í eftirfarandi fimm yfirflokka:

1. Fjárhagslega áhættu (markaðsáhættu).
2. Mótaðilaáhættu.
3. Lífeyrstryggingaráhættu.
4. Lausafjárahættu.
5. Rekstraráhættu.

18.1 Fjárhagsleg áhætta

Fjárhagsleg áhætta felst í hættunni á fjárhagslegu tapi vegna breytinga á vöxtum, gengi gjaldmiðla eða virði verðbréfa. Fjárhagslegri áhættu má skipta í a) vaxtaáhættu, b) uppgreiðsluáhættu, c) markaðsáhættu, d) gjaldmiðlaáhættu, e) ósamræmisáhættu, f) verðbólguáhættu og g) áhættu vegna eigna utan efnahagsreiknings.

a) Vaxtaáhætta

Hættan á að breytingar á vöxtum og lögum vaxtaferils leiði til lækkunar á virði skuldabréfa. Vaxtaáhættuna er unnt að mæla með meðallíftímaaðferð (e. Duration Based Method) sem og breytingu á virði safnsins vegna breytinga á stýrivöxtum og vaxtabreytinga á íslenskum ríkisverðbréfum. Vaxtaáhættan tengist einnig mati á skerðingaráhættu, verðbólguáhættu og ósamræmisáhættu.

Til að fylgjast með vaxtaáhættunni þá er ársfjórðungslega reiknaður út meðallíftími skuldabréfa í safni sjóðsins og borinn saman við stefnu.

b) Uppgreiðsluáhætta

Hættan á að skuldabréf með föstum vöxtum verði greitt upp fyrir gjalddaga og að lífeyrissjóðurinn fái ekki þá ávöxtun sem stefnt er að. Samkvæmt reglum sem Félag Íslenskra Tryggingastærðfræðinga hefur gefið út er uppgreiðsluáhætta skilgreind sem líkur á að uppgreiðslur vaxi eftir því sem munur á vöxtum skuldabréfa og markaðsvöxtum er meiri.

c) Markaðsáhætta

Hætta á lækkun markaðsvirðis verðbréfa, svo sem hlutabréfa og hlutdeildarskírteina verðbréfasjóða. Mælikvarði á markaðsáhhættu slíkra verðbréfa er jafnan flökt ávöxtunar verðbréfa, reiknað sem frávik ávöxtunar.

Til að meta markaðsáhhættu eru ársfjórðungslega reiknuð út fyrir hvert innlent hlutabréf og hvern erlendan sjóð í safni eftirfarandi gildi:

1. Staðalvik mánaðarlegrar ávöxtunar
2. Beta stuðull (e. beta)
3. Eltiskekkja (e. tracking error)
4. Upplýsingahlutfall (e. information ratio)
5. Sharpe hlutfall (e. Sharpe ratio)
6. Mesta mánaðarlega lækkun
7. Fylgni við viðmið

Til að fylgjast með markaðsáhhættu þá er reglulega fylgst með virði verðbréfa sem færð eru á gangvirði og borið saman við hvort hlutfall þeirra sé í samræmi við fjárfestingarstefnu. Í eftirfarandi töflu sjást hvernig markaðsvirði eignaflokkana er miðað við fjárfestingarstefnu. Vikmörk fjárfestingarstefnu er tilgreind í sviga þar sem við á.

Hlutabréfaeign			Hlutfall	Hlutfall
	2017	2016	2017	2016
Innlend hlutabréf (5% - 15%)	2.902.758	2.815.322	10,8%	10,7%
Erlend hlutabréf (20% - 50%)	9.063.487	9.640.578	33,8%	36,5%
Sjóðir um sameiginlega fjárfestingu (0 - 10%)	833.477	659.769	3,1%	2,5%
Samtals eignahlutir í félögum og sjóðum	12.799.722	13.376.813	47,7%	50,7%
Fjárfestingar og handbært fé alls	26.831.457	26.390.026	100,0%	100,0%

d) Gjaldmiðlaáhætta

Hættan á að breytingar á gengi gjaldmiðla (stýring ISK) rýri verðmæti erlendra eigna sjóðsins mælt í íslenskum krónum. Þá er áhættan helst fólgin í gengisflökti ISK gagnvart öðrum myntum og samdreifni (e. covariance) milli þeirra. Lífeyrissjóðum er heimilt að fjárfesta fyrir allt að 50% af hreinni eign í erlendum fjármálaafurðum, sbr. 6. mgr. 36. gr. laga nr. 129/1997, án tillits til afleiðusamninga, svo sem gjaldmiðlavarnasamninga.

Eftirfarandi tafla sýnir skráð kaupgengi þeirra gjaldmiðla í árslok sem mest áhrif hafa á rekstur sjóðsins þar sem horft er á undirliggjandi eignir erlendra hlutdeildarskírteina og sérgreindra safna. Kaupgengi er skv. opinberri skráningu Seðlabanka Íslands.

Mynt	2017	2016
USD	104,17	112,55
EUR	124,70	118,80
JPY	0,93	0,96
GBP	140,64	138,57
CHF	106,77	110,50

Skýringar

Til að fylgjast með gengisáhættu er fylgst ársfjórðungslega með hlutfalli erlendra eigna sjóðsins og erlendra hlutabréfa ásamt því að reiknuð er samdreifni helstu gjaldmiðla í eignasafni. Vikmörk fjárfestingarstefnu eru tilgreind í sviga.

Erlend eign			Hlutfall	Hlutfall
	2017	2016	2017	2016
Erlend hlutabréf (20% - 50%)	9.063.487	9.640.578	33,8%	36,5%
Samtals erlendar eignir (20% - 50%)	9.699.082	10.458.085	36,1%	39,6%
Fjárfestingar og handbært fé alls	26.831.457	26.390.026	100,0%	100,0%
Hlutfallsleg skipting erlendra verðbréfa eftir gjaldmiðlum:	2017	2016		
USD	53,3%	59,3%		
EUR	21,0%	15,2%		
JPY	5,4%	3,9%		
GBP	7,3%	5,7%		
CHF	4,0%	3,6%		
Aðrir erlendir gjaldmiðlar	9,1%	12,3%		
	100,0%	100,0%		

e) Ósamræmisáhætta

Hættan á ósamræmi í breytingum á markaðsverði eigna annars vegar og skuldbindinga hins vegar. Verðtrygging er dæmi um áhættuþátt. Lífeyrisréttindi eru verðtryggðar skuldbindingar en eignasafn er sjaldnast verðtryggt að fullu.

Árlegt álagspróf sem gert er að forskrift FME er nýtt til að fylgjast með ósamræmisáhættu sjóðsins.

f) Verðbólguáhætta

Hættan á að verðbólga valdi hækkun á lífeyrisskuldbindingum umfram 3,5% raunávöxtun óverðtryggðra eigna. Til að fylgjast með verðbólguáhættu er hlutfall verðtryggðra eigna sjóðsins borið saman við stefnu ársfjórðungslega. Vikmörk fjárfestingarstefnu er tilgreind í sviga þar sem við á.

Verðtryggðar og óverðtryggðar eignir í íslenskum krónum:

			Hlutfall	Hlutfall
	2017	2016	2017	2016
Verðtryggð skuldabréf (30% - 100%)	11.552.107	10.676.060	43,1%	40,5%
Óverðtryggð skuldabréf	590.608	974.859	2,2%	3,7%
Fjárfestingar og handbært fé alls	26.831.457	26.390.026	100,0%	100,0%

g) Áhætta vegna breytinga á eignum og skuldbindingum utan efnahagsreiknings

Eign sjóðsins utan efnahagsreiknings er krafa á launagreiðendur vegna hlutdeildar þeirra í lífeyrisgreiðslum sjóðsins í framtíðinni samkvæmt 20. gr. laga nr. 2/1997. Samhliða tryggingafræðilegri úttekt reiknar tryggingastærðfræðingur sjóðsins út hver krafan er hverju sinni.

Skuldbindingar utan efnahags eru til komnar vegna loforða um greiðslur í framtíðinni til innlendra og erlendra sjóða um sameiginlega fjárfestingu. Til að fylgjast með þessari áhættu eru tvisvar á ári teknar saman upplýsingar um ófjárfestar skuldbindingar.

Sjá nánari umfjöllun eignir og skuldbindingar utan efnahags í skýringarlið 16.

18.2 Mótaðilaáhætta

Mótaðilaáhætta er skilgreind sem hættan á því að gagnaðili fjármálagernings uppfylli ekki ákvæði hans. Með mótaðilaáhöttu er átt við að útgefendur verðbréfa, svo sem lántakendur eða fyrirtæki, verði gjaldþrota eða hæfi mótaðilans til greiðslu versni verulega. Áhættan á gjaldþroti tiltekins skuldara er metin, eða að tap/greiðsludráttur verði af útlánum. Öll skuldabréf eru áhættumetin við kaup. Einnig þarf að meta skuldara eftir þrepum, þ.e. hversu líklegt er að viðkomandi skuldari geti ekki mætt skuldbindingum sínum miðað við sveiflur í rekstrarumhverfi útgefanda.

Metin er mótaðilaáhætta stærstu útgefenda skuldabréfa (>2% af heildareignum) m.t.t. líkinda á greiðslufalli að einhverju eða öllu leyti. Íslenska ríkið og íslensk sveitarfélög eru undanskilin þessu eftirliti. Árið 2017 féll ekkert félag undir þetta.

Vanskil útlána og skuldabréfa greinast þannig:

	2017	2016	Hlutfall 2017	Hlutfall 2016
Útlán til sjóðfélaga	10.850	11.187	0,76%	0,69%
Önnur skuldabréf	0	46.954	0,00%	0,47%
Vanskil samtals	10.850	58.142	0,09%	0,50%

Varúðarniðurfærsla vegna útlána og skuldabréfa

Í árslok 2016	33.135
Í árslok 2017	14.317
Breyting á niðurfærslu	(18.818)

18.3 Lífeyrstryggingaráhætta

Með skuldbindingaáhættu er átt við þann ójöfnuð sem getur skapast í áföllnum og framtíðarskuldbindingum í hlutfalli við núverandi verðbréfaeign auk framtíðartekna iðgjalda. Gæta skal að skuldbindingaáhættu með því að halda eignum jöfnum skuldbindingum yfir líftíma sjóðsins. Árlega skal stjórn lífeyrissjóðs láta fara fram tryggingafræðilega athugun á fjárhag sjóðsins í samræmi við 39. gr. laga um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða og ákvæði reglugerðar sem ráðherra setur. Í reglugerð skal kveðið á um almennar tryggingafræðilegar forsendur. Athugun skal framkvæmd af tryggingastærðfræðingi eða öðrum þeim sem hlotið hefur viðurkenningu FME til slíks starfs, sbr. lög nr. 100/2016 um váttryggingastarfsemi. Fyrir 15. maí ár hvert skal senda FME tryggingafræðilega athugun. Undir þennan áhættuþátt fellur einnig álagspróf til FME.

Álagspróf með hliðsjón af leiðbeinandi tilmælum FME nr. 1/2013

Sjóðurinn framkvæmir reglulega álagspróf með hliðsjón af leiðbeinandi tilmælum FME nr. 1/2013. Markmið með framkvæmd álagsprófsins er að meta hvort tryggingafræðileg staða sjóðsins verði undir -10% miðað við mismunandi álagsþætti. Athuga ber að samkvæmt reglum FME um álagspróf þá er rekstrarkostnaður ekki meðhöndlaður eins og í tryggingafræðilegri úttekt hans sem veldur því að tryggingafræðilega staða sjóðsins er aðeins önnur en þar. Hér er hún 1,8% betri.

Niðurstöður álagsprófs:

	Tryggingafræðileg staða		Breyting tryggingafræðilegrar stöðu	
	2017	2016	2017	2016
Núverandi staða	(73,4%)	(71,9%)		
Tryggingafræðileg krafa lækkuð úr 3,5% í 3%	(74,6%)	(73,1%)	(1,0%)	(1,0%)
Líftöflur hliðrast um 2 ár	(75,2%)	(73,5%)	(2,0%)	(2,0%)
Örorkulíkur auknar um 10%	(73,5%)	(71,9%)	(0,0%)	(0,0%)
Vísitala neysluverðs hækkun ársins aukin um 0,5%	(73,5%)	(72,0%)	(0,1%)	(0,1%)
Gengisvísitala lækkar um 10%	(74,5%)	(73,1%)	(1,4%)	(1,4%)
Sjóðfélagalán lækka um 10%	(73,6%)	(72,1%)	(0,2%)	(0,2%)
Markaðsskuldabréf lækka um 10%	(74,5%)	(73,0%)	(1,2%)	(1,2%)
Erlend hlutabréf lækka um 10%	(74,4%)	(73,0%)	(1,3%)	(1,3%)
Innlend hlutabréf lækka um 10%	(73,7%)	(72,2%)	(0,3%)	(0,3%)

18.4 Lausafjánhætta

Hættan á að sjóðurinn hafi ekki nægilegt laust fé til að standa við nauðsynlegar greiðslur, sem dæmi:

- greiða lífeyri samkvæmt samþykktum
- gera upp verðbréfavíðskipti sem hann hefur stofnað til
- greiða fyrir rekstur á sjóðnum.

Ástæður þess geta verið margvíslegar, meðal annars minni greiðslur launagreiðenda upp í skuldbindingar og óvænt útstreymi fjár.

Lausafjánhættu er skipt í seljanleikaááættu annars vegar og útstreymisááættu hins vegar. Seljanleikahættan lýtur að því að ekki takist að selja verðbréf eða innleysa fjármálagerninga á nógu skömmum tíma nema undir matsvirði, sem þar með leiðir af sér tap. Til að fylgjast með er þess gætt að hlutfall auðseljanlegra eigna fari ekki undir skilgreind mörk í fjárfestingarstefnu. Útstreymisááættu vísar hins vegar til hættunnar á að eignir renni hraðar úr sjóðnum en ráð var fyrir gert. Til að fylgjast með þessari hættu er reglulega farið yfir greiðslufærði sjóðsins. Auðseljanlegar eignir eru skilgreindar sem allar eignir utan sjóðfélagalána og sjóði um sameiginlega fjárfestingu. Í fjárfestingarstefnu er lágmark auðseljanlegra eigna sett í 50% og í árslok 2016 var hlutfall þeirra vel yfir, eða 84,3%.

Lífeyrisgreiðslur sjóðsins eru um helmingi hærrí en iðgjöld sem berast honum. Lífeyrisbyrði er há og þarf sjóðurinn m.a. að selja eignir til standa undir greiðslu lífeyris. Það dregur aftur á móti úr lausafjánhættu að hátt hlutfall eigna er í auðseljanlegum verðbréfum.

Hlutfall lífeyris af iðgjöldum:

	2017	2016
Lífeyrir	4.271.769	3.724.294
Iðgjöld	2.145.672	2.137.321
Lífeyrisbyrði	199,1%	174,3%

18.5 Rekstraráhætta

Huga þarf að allri rekstraráhættu tengdri starfsemi sjóðsins. Rekstraráhætta er skilgreind sem áhættan vegna taps sem er afleiðing af ófullnægjandi eða ónothæfum innri verkferlum, starfsmönnum, kerfum eða vegna ytri atburða í rekstrarumhverfi lífeyrissjóða. Áhætta vegna svika í rekstri, hvort heldur vegna starfsmanna eða utanaðkomandi áhrifa gætu valdið sjóðnum fjárhagslegu tjóni. Huga þarf vel að verkferlum og innra eftirliti til að fylgja reglugerðum FME og reglum sjóðsins. Huga þarf reglulega að áhættu sem tengist upplýsingatækni og áhættu vegna ýmis konar útivistunar. Skemmdir eða bilanir í búnaði geta haft áhrif á daglegan rekstur og þurfa þessi atriði hjá sjóðnum að standast alla þá staðla um upplýsingaöryggi sem fyrir liggja.

Til að takmarka rekstraráhættu hefur sjóðurinn innleitt skýrar innri reglur, starfslýsingar og verkferla.

Kennitölur

19. Fimm ára yfirlit	2017	2016	2015	2014	2013
Fjárhagsstaða skv. tryggingafræðilegri úttekt					
Hrein eign umfram heildarskuldbindingar.....	(75,3%)	(73,8%)	(69,0%)	(65,0%)	(64,2%)
Hrein eign umfram áfallnar skuldbindingar.....	(74,4%)	(72,9%)	(68,0%)	(64,9%)	(64,1%)
Ávöxtun					
Nafnávöxtun.....	9,37%	1,40%	7,51%	10,71%	11,55%
Raunávöxtun.....	7,51%	(0,68%)	5,40%	9,58%	7,62%
Hrein raunávöxtun.....	7,19%	(0,97%)	5,13%	9,31%	7,34%
Meðaltal hreinnar raunávöxtunar síðustu 5 ára.....	5,54%	6,02%	6,56%	5,88%	4,53%
Meðaltal hreinnar raunávöxtunar síðustu 10 ára.....	1,10%	0,25%	1,41%	2,20%	2,21%
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga					
Skráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum.....	48,1%	50,1%	51,8%	47,9%	44,6%
Skráð skuldabréf.....	40,4%	38,3%	35,2%	35,5%	37,7%
Óskráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum.....	2,7%	3,2%	3,7%	5,9%	5,5%
Óskráð skuldabréf.....	8,8%	8,4%	9,2%	10,4%	12,2%
Aðrar fjárfestingar.....	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%	0,0%
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga eftir gjaldmiðlum					
Eignir í íslenskum krónum.....	60,7%	58,2%	54,9%	55,3%	58,3%
Eignir í erlendum gjaldmiðlum.....	39,3%	41,8%	45,1%	44,7%	41,7%
Fjöldi					
Fjöldi virkra sjóðfélaga.....	220	265	305	351	382
Fjöldi lífeyrisþega.....	1.124	1.056	996	946	908
Fjöldi sjóðfélaga í árslok.....	2.922	2.936	2.961	2.984	3.002
Fjárhæðir á föstu verðlagi (í milljónum króna)					
Iðgjöld.....	2.164	2.197	1.715	1.553	1.422
Lífeyrir.....	4.308	3.829	3.333	2.911	2.692
Hreinar fjárfestingartekjur.....	2.395	(269)	2.234	3.927	2.997
Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður.....	80	80	75	71	71
Breyting á hreinni eign.....	171	(1.982)	392	1.449	1.657
Hlutfallsleg skipting lífeyris					
Ellilífeyrir.....	91,1%	90,6%	90,0%	89,4%	89,3%
Örorkulífeyrir.....	5,1%	5,8%	6,8%	7,3%	7,5%
Makalífeyrir.....	3,8%	3,6%	3,3%	3,2%	3,2%
Barnalífeyrir.....	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Aðrar kennitölur					
Lífeyrisbyrði.....	199,1%	174,3%	194,4%	187,4%	189,3%
Skrifst. og stjórnunarkostnaður í % af iðgjöldum.....	3,7%	3,7%	4,4%	4,6%	5,0%
Hreinar fjárfestingartekjur í % af meðalstöðu eigna.....	9,0%	-1,0%	7,8%	13,9%	10,9%
Skrifst. og stjórnunarkostn. í % af meðalstöðu eigna.....	0,30%	0,29%	0,26%	0,25%	0,26%

Kennitölur vegna árána 2014 og fyrr byggja á útreikningi samkvæmt eldri reglum um ársreikninga lífeyrissjóða nr. 55/2000